

PULA IMVULA

>> GROWING FOOD >> GROWING PEOPLE >> GROWING PROSPERITY >>

PHUKWI
2018

NAMPO e nngwe gape e e gakgamatsang

Pontsho ya bolemirui e e gakgamatsang ya Grain SA ya NAMPO ke beke e e tletseng ka bottlalo ka maitemogelo a a farologaneng mme go thata tota go a tshwara ka mafoko a le kae fela!

Go lekane go re, fa o na le phisego ya go dirisa bolemirui le tatelano ya ditragalo tsa tlhotlhwa tsa bolemirui, o tshwanetse go nna le bothokwa ba go itemogela letsatsi le le lengwe (tota a mabedi!) go bowena mo polaseng ya NAMPO kwa ntle ga toropo ya Bothaville!

Pontsho e kgolo e e bontsha dilo mabapi le bolemirui go kgo-tsotsatsa bothokwa ba balemirui ba maemo otthe – mme le

fa e le tiragalo ya Grain SA, ga se go bontsha tsa bolemi fela – go na le sengwe se se mosola go bonwa ke mongwe le mongwe le go ithuta. Bothle ba ba dirisang bokgwebo ba bolemirui ba Kgaolobolemirui ba teng mme maikaelelo a bothle ke go tshegetsa bolemirui, nako ya moletlo go galaetsa

kgono le tswelelopele mo go tsamaisang ditragalo tsa rona tsa bolemirui le dikgaolo tsotlhe tse di dirang mabapi le bolemirui.

Go na le dipontsho tsa di gakgamatsang tsa dikoloi le didiriswa tsa bolemirui, megopoloo e e tseneletseng le ditshupetso tse di supang tiriso ya 'dithhamo le ditlamaganyo' go tloga ka terono e nnyennyne go ya go thekenoloji ya peo e ntshwantshwa. Go na le pontsho ya diterekere tsa kgale tse di busetsang nako morago mme go na le tshupetso ya 'boerepatente' e e supang kgono ya balemirui ya bojenjene go kgona go bopa le go rulaganya dipopego tse di ka dirisiwang go dira ditiro tse didiriswa tse dingwe tse di ka rekwang di ka se kgone go di dira.

NKOKO JANE A RE...

Go tlholo go na le phatlha ya go tokafala, ga go ye le gore o mo kgwebong nako e kana kang'. – Oscar De La Hoya. Nopo e e re naya nnete tota jaaka re bone fa re ntse re tsamaya go tlhotlhafatsa dintlha tsa maemo tse tharo tsa Kgaisanyo ya Molemirui wa Ngwaga.

Ka dingwaga tse pedi pele ga jaanong, re ne re dumela gore balemirui ba kgonne mme ba ka se kgone go tokafala gape – re ne re le phoso ka gore balemirui ba ntse ba tokafala! Go tlholo go leka go tokafala ke ntla e pila ya batho – ka letsatsi le lengwe le le lengwe re ka simolola gape mme re ka loga maano a mantshwa go tokafala/go tokafatsa tiro e re e dirang/go tokafala go nna motsadi o o siameng/MME GO TOKAFALA GO NNA MOLEMIRUI O O KGONANG TOTA.

Thekenoloji ya segompieno le yona e re thusa go tokafala go nna balemirui ba ba kgonang. Mofuta wa peo e re ka e rekang e siame tota mme fa re ka e dirisa ka tshwanno le ka tlhaloganyo re ka bona kumo ya tlhaka e re sa dumeleng gore e ka kgonewga. Nagana bolaodi ba mefero – fela ka nako ya dingwaga tse di se ntsi pele ga jaanong, bontsi ba balemirui ba rona ba ne ba tlhagola mefero ka megoma; ba ne ba eme mo masimong mo letsatsing ba ntse ba tlhagola mefero. Jaanong re gasetsa sebolayamefero pele le morago ga go jwala, mme gape le ka sethla sa go mela – mme ga go na mefero e e ka melang. Ke tokafalo e kana kang – mabapi gabedi le go mela ga dijwalwa mme gape le bophelo ba rona. Ga go na go dira tiro e e robang mokwatla mo letsatsing!

Ba bantsi mo go lona ba ne ba le teng kwa NAMPO – pontsho ya bolemirui e kgolo go gaisa tsotthe mo Afrika. Re rata NAMPO ka ngwaga le ngwaga ka gore re kgona go bona dilo tsotlihe tse dintshwa. Go tlholo go na le didiriswa tse dintshwa, dikhemikale tse dintshwa, thekenoloji e ntshwa le megopol e mentshwa. Le fa re sa kgone go nna mo maemong a a lekaneng, fela fa re ntse re tokafala re ntse re kgona sentle. Re tshwanetse go tlholo re ntse re tswelela pele – le fa e le ganny ka ngwaga le ngwaga.

Ka re le balemirui re tlholo re na le tsholofelo mme re na le mokgwa wa go itumelela go jwala dijwalwa tsa sethla se senthswa. Gape re dumela gore dijwalwa tse dintshwa di tlaa nna tse di pila tota. Re ka se rate go tlogela gore go nne go leka fela – fa o laola mefero ka tshwanno, o reka peo le monontsha jaaka o tshwanetse, o jwala ka nako e e tshwanetseng mme o ntse o laola mefero – o tlaa nna le kgono e e siameng go bona maemo a kumo a o ntseng o lora go a bona.

Ke nako ya go loga maano a o ka a dirisang ka sethla se senthswa – fa o le mongwe yo a leng tokololo ya Letlole la Ditiro, tsweetswee netefatsa gore o duele tšelete ya gago ka nako e e rileng gore re kgone go go romela ditokelelo pele ga nako. Re tlholo re solo fela go bona pula ka tshimologo ya sethla mme fa pula e ka na o tlaa batla go simolola go jwala ka bonako!

Masego ka tiro ya go roba – re dumela gore o tla du elwa ka bontsi fa o amogela tuela ya tiro e e dirileng ka sethla se se fetileng. Iphophotho mo mokwatleng mme o itebogele katso e o e neileng baphedimmogo ba gago mo Afrikaborwa. Fa o ne o sa ume dijo, bokgaitsadiorona ba ka bo ba se na dijo. A pula e le nele! Pula!

NAMPO e nngwe gape e e gakgamatsang

Le fa go le maitemogelo a a bulang matlho ka nnete go balemirui, gape ke loeto le le ka tsewang ke ba lelapa bothe ka go na le marekisetso a a rekisetsang basadi, tota le lenaneo la ditiragalo le basadi ba ka le dirisang ka metlotlo e e kgatlang mme le ditshupetso tse di ka lebelewang e bile bana ba dumelwa go tshameka mo diterekereng le go tsamaya le dipitse, dikgomo le dinku. Barui ba diriwa tse di phadisanang ba tlisa diriwa tsa bona tsa go phadisana go NAMPO go re ruta le go re bontsha mefuta ya diriwa tsa bona tse dintlentle tse ba di dirisang go phadisana.

Kwa ntle ga dilo tsotthe tse di ka bongwang, gape ke sebaka sa go kopana le go buisana le batho ba ba nang dikakanyo tse di tshwanang e bile ba dirisa kgwebo ya bolemirui e e tshwanang. Ke sebakanyana se o ka ithutang ka ditiragalo tsa balemirui ba bangwe kgotsa go bona mosupetsatsela yo a leng senatla yo a ka go tshegetsang ka dintlha tse di farologaneng jaaka tiriso ya ditokelelo le go fitlhelela go uma ga kumo, go boloka kumo le go e rekisa.

Ditwite tse dingwe tse di rometsweng ke bareetsi ba bangwe ke tseo:

Jane o rile: Re tshwanetse go akanya go bopa le go rulaganya mabapi le dikgwtlihe tse di bo-nang jaaka: Botsa gore re ka dira eng, kwa ntle ga gore balemirui ga ba na dikano tsa bong – re tshwanetse go loga maano mme e bile re tshwanetse go rulaganya mokgwa wa go dirisa tšelete go tlabolola BATHO.

**Se se ntshwenyang ke
mokgwa o mmuso o dirang
dilo ka ntla ya bolemirui. O
ipapisa le molemirui mme go
tla nako e o tlogelang seatla
sa molemirui ka go se lebelele.**

– Preline Swart

**Gape ke tshwenya ke kgang
ya basimane ba rona ba basweu
kwa ntle kwa. Ba ikutla ba
se na bokamoso.**

– Preline Swart #NAMPO2018

**Kgwetlihe e kgolo ke gore
mongwe le mongwe o batla
go nna le lotseno la tšelete, mme
mongwe le mongwe ga a batle
go nna molemirui.**

– #JaneMcPherson
@gsafarmerdev

Boitshimololelo bo bo kgatlang 'Puisano ya Morafe' e nnile serala se se bothokwa

mo baeteledipele ba dikgaolo, baekonomi, bapolotiki, belimirui le ba bangwe ba ba ikanang le dintlha tse di buiwang ba tlota ka dikgang tse segompieno tse di rulaganyang mme tota le tse di ka kgopisanang. Motlotlo o rulagangwa ka nako yotlhe ya beke ya NAMPO mo serialshupetso sa TV mme baeteledipele Grain SA jaaka CEO, Jannie de Villiers, ba tlholo ba utlwlgala.

Ke ne ke le lesego go nna motsayakarolo ka motlotlo o o neng o eteletswe pele ke Rozanne McKenzie mo baeteledipele ba Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Grain SA e le Molaodi Jane McPherson, le Mothusamodulasetilo wa Grain SA Preline Swart, ba ne ba tlota ka kgang ya basadi mo bolemiruing. Mme Jane o rile: 'Ga re batle go nna re ikutla e kete banna ba re itshokela fela mo kgaolong ya bolemirui, re batla go nna teng go naya kabelo ya tlhaloganyo'. Gape o supile gore re tlhoka tharabololo ya ponogothle – kgono ya go dumelwa go adima tšelete, go reka didiriswa le ditokelelo – go kgothatsa basadi go dirisa bolemirui.

Jalo, ka bobedi ba ne ba na le bontsi bo ba neng ba bo bua ka tlhabololo ya balemirui le phethogo e e tlokiwang mo kgaolong ya bolemirui.

Go tlholo go na le modumo wa go tlota mo Lefalafala la Ditokololo tsa Grain SA, mo bontsi ba balemirui ba amogelwang go nwa kofi kgotsa senotsidid le go buisana le ditokololo tsa lesomo la Grain SA mme tota le basupetsatsela ba bangwe.

Go tlholo go le monate go kopana le ba lesomo le ka go ba lebelela mo sefatlhegong. Go kopana le balemirui ba ba nang phisego go a re tlhotheletsa mme go re naya maatla go tswelela ka ditiro tsa rona tsa go fetola le go tlabolola. Ka go dirisa mafoko a molaodi wa lenaneo, Jane McPherson: 'Fa re ka kgona go fetola thulaganyo ya megopol ya rona go tswelela seatla go bothle, banna le basadi, banny le bagolo re ka kgona go aga morafe le naga e e makatsang, ga re tlogele tiro e go dirwa ke bapolotiki, ke lefatshe la rona bothle mme diatla tsa rona tse di tshwanetseng go tlisetsa phethogo'.

Go kgona go bona NAMPO go tlhotheletsa gape le gape go nna re tswelela go dira go bona pabalesegodijo mo dintlong tsa rona le go bona maithlomo a tlala-gope le go tswelela go tsaya diatla tsa balemilhaka ba rona ba Afrikaborwa. Re solo fela gore re tlaa bona LONA bothle ka ngwaga e e letelang!

**Athikele e kwadilwe ke Jenny Mathews,
Mokwadi wa Pula Invula. Fa o batla kitso
gape, romela emeile go jenjonmat@gmail.com.**

TOKAFATSA GO UMA GA TLHAKA KA GO DIRISA MEFUTADINAWA

Balemirui ba bantsi ba ba dirisang bolemi ba lemogile gore tiriso ya mefutadinawa jaaka disoya, matonkomane, dinawa le dierekisi, e ka oketsa bokana ba kumo e e bo-nwang mo lenaneong la go uma tlhaka la bona.

Balemirui ba bangwe le bona ba tshwanetse go lemoga gore dijwalwa tse tsa mofuta wa dinawa di na le mosola go oketsa bokana ba poelo e e ka bonwang mo kgwebong ya bolemirui. Mesola e ka rulagangwa ka mokgwa o o latelang:

Tlholtlhwya kitsommu

Koketsya go nona ga mmu

Mefutadinawa e ka oketsa kotlo mo mmung ka kgono ya ona ya go tshwarela naiterojene e e leng mo moweng mo mmung. Naiterojene ke kgaolo e e bothokwa thata ya setalafatsi, se se leng bothokwa mo tiragalang ya fotosintese.

Ka tiragalo e, lesedi la letsatsi le diriswa go fetola metsi le khabonedaeokosaete go nna kotlo jaaka sukirkir le kelukose. Disukirkir di bothokwa thata go medisa semela. Niaterojene gape ke kgaolo e e bothokwa ya diasiti tsa amino, tse di leng diajis tsa diporoteine. Go tshwara ga naiterojene ya mowa e fokotsa bothokwa ba tiriso ya menontsha le dikhemikale tse di oketsang tlholtlhwya ya diko-lelo go molemirui.

Phokotsya disenyi le malwetse

Ka go dirisa thefosano, dijwalwa tse mefuta e e forologaneng di tshegetsa phokotsa ya tatlhego ka ntla ya disenyyi le malwetse. Fa go leng

matonkomane, e le sekao, thefosano le mmidi o o nang Diplodia, inokulumo, maemo a bokana ba pathojene a tlaa fokotsega jaaka nako e tswelela, ka gore phathojene e kgona go phela mo mmiding fela.

Inokulumo ke kgaolo ya popego ya bolwetse e phelang mo disalela tsa dimela le mmu. Dipopego tse di na le kgono ya go tlisetsa bolwetse mo dimeleng tse dintshwa tse di jwalwang. Thefosano ka go dirisa matonkomane (a a seng mong-gae) go supile gore pathojene ga e kgone go tswelela ka gore ga e na mong-gae e e ka nnang teng kgotsa mo e ka phelang, mo go tlisetsang phokotsa ya maemo a inokulumo. Mong-gae gape, e rulaganya maemo a sa saimelang pathojene.

Tlholtlhwya boekonomi

Tshono ya go oketsa lotseno

Mefutadinawa e ka oketsa tshono ya go oketsa lotseno. Dinawa tsa mofuta wa sukiri tse dimaronthotho a mahubedu tse di pila, e le sekao, di ka bona tlholtlhwya e e ka nnang R12 000 ka tono le go feta. Topo mo gae ya kumo e, jaaka go ntse, e feta bokana ba kgono ya go ungwa. Bogare ba bokana ba go uma dinawa tse di omileng mo Afrikaborwa ka dithla tse tlhano tse di fetileng bo eme mo ditono tse di ka nnang 59 500. Mabapi le bokana bo bo dirisiwang mo gae, topo ke ditono tse 137 712, mo go supang bothokwa ba ditono tse 78 212 tsa dinawa tse di omileng.

Dinawa tse dintsintsi jalo di romelwa teng ka ngwaga le ngwaga, gagolo go tswa kwa Tshaena. Ntlaa e e rulaganya tshono ya go godisa, tota go balemirui ba ba simololang ba ba dulang mo

dikgaolong tse di tshwanetseng go uma ga dinawa, le go simolola go ithoma e le barekisi ba dinawa.

Tlhaelo ya bokana ba kumo mo gae e rulaganya tshono go godisa kgwebo ya bolemirui, mme tota go tlhabolola balemirui ba ba dulang mo dikgaolong tse di tshwanetseng go uma ga dinawa tse di omileng, le go kgona go ithoma e le barekisi ba dinawa.

Thuso ya go fokotsa diphatsa ka go uma

Mo tikologong ya go uma e e itseweng e na le diphatsa tse dints, mefutadinawa gape e tlisa tshono ya go farologantsha. Go jwala dijwalwa tse di farologaneng go raya gore diphatsa tsa ditokelelo, bokana ba kumo le lotseno tse molemirui a di lebetseng mo lefatsheng le le itseweng le na le diphatsa tse dints di a fokotsegwa. Dijwalwa jaaka dierekisi, e le sekao, di na le kgono ya go fonya mathata a mantsi, mme di kgona go naya dij lo fa go ka oma thata.

Tlholtlhwya kotlo

Tlholtlhwya kotlo e e kwa godimo ya mefutadinawa e setse e itsiwe (**Lenaneo la 1**). Gape, mefutadinawa ke motswedie o o pila tota wa poroteine le tlale. Go oketsa gape, mefuta ya dinawa ke motswedie wa poroteine, dibitamini le dimineral tse di sa tureng mme gantsi di bonwa di le kemedi e e siameng ya nama. Lenaneo la 1 le naya tshupetso e e rileng ya bokana ba poroteine e e leng teng mo dijwalwa tse dingwe papiso le mmidi.

Lenaneo la 1: Bokana ba poroteine mo mefutadinawa e mengwe papiso le mmidi.

Dijwalwa	Bokana ba poroteine e e omileng mo tlhakeng (%)
Matonkomane	24 - 26
Dierekisi	22 - 24
Dinawa tse di omileng	17 - 22
Mmidi	8 - 12

Motswedie: Dithulaganya tsa lenaneo la dij lo MRC

Go uma mefutadinawa mo maemong a masimo a sa nosetsweng mo Afikaborwa

Le fa disoya, dinawa, matonkomane le dierekisi di na le kgono ya go mela sentle, di supa thato ya go mela mo mebung le tlaelemente e e rileng mme di tlaa kgona go gaisa fa di jwalwa mo mmung o o boteng o o minolosang metsi sentle.

E le sekao, dinawa tse di ka omiswang di ka se kgone go uma ka tshwanno mo kgaolong ya

Rre Johannes Simelane mo kgaolong ya dinawa tsa sukiri tse di pila. O di jwetse ka 2013/2014 mo polaseng ya gagwe Mpembe, mo kgaolong ya Balfour, Mpumalanga.

Limpopo ka gore go bollo thata ka setlha sa selemo (nako ya bogare-Ngwanatsele go bogare-Mopitlwé), mme matonkomane a ka se kgone go uma ka tshwanno mo tikologong ya Ermelo, kwa Mpumalanga ka gore maemo a thempereitsha a kwa tlase, botelele ba nako ya letsatsi ka marang a letsatsi bo khutswane mme bokana ba metsi mo moweng bo bontsi.

Lemoga gore dinawa tse di ka omiswang di mela sentle mo Limpopo, mme fela fa di jwalwa mo masimong a a ka nosetswang ka dikgwedi tsa mariga mo dikgaolong tse go se nang serame.

Lenaneo la 2 le re naya tshupetso ya disoya, matonkomane le dinawa, ka go supa boemo ba go uma mo dijwalwa tse di ka kgonang ka tshwanno.

Ka mo thobong ya dinawa, le gale, go na le mefutafuta ya dinawa e e forologaneng. Mofuta mongwe le mongwe, o na le dipharologantsho tse di rileng tse di o kgonisang mo dikgaolong tsa go uma tse dirileng. ARC-Grain Crops e tsamaisa lenaneo le le tseneletseng go atlholo mefuta e ka dintlha tsa kgono le dipharologantsho mo kgaolong e nngwe le e nngwe ya go uma. Ka tiragalo e ya go atlholo, mefuta e e nayang kumo ka bontsi le maemo a kumo a a gaisang mo kgaolong e e rileng, e a supiwa.

Kitso e, e gatiswa ka ngwaga le ngwaga, mo le-kwalotsebeng (katlanegiso ya mefuta) le le ka amo-gelwang, kwa ntle ga go duela, go tswa Private Bag X1251, Potchefstroom, 2521, (Tel: 018 299 6100).

Setlhophwa sa baswa mo kgaolong ya dierekisi kwa Nokaneng mo kgaolong ya bokonebophirima ya Mpumalanga (ka nako ya go oma ya setlha sa 2010/2011). Mmidi o o bonalwang kwa morago o mo mathateng mme dierekisi di ntse di mela sentle kwa ntle ga maemo a go oma a nako ya komelelo.

Ditlhokego tsa peo le dikaelo tsa go jwala

Lenaneo la 3 le naya palo ya dimela, katologanyo gare ga dimela mo moleng, palo ya peo kgotsa bokana ba peo ka heketara e e atlanegiswang mme le tlhotlhwa ya peo ya disoya, matonkomane dinawa, le dierekisi. Mefutadinawa e mengwe jaaka peo ya dinawa tse di ka omiswang e nnile ntla e turang thata ya ditokelelo.

Ka go lebelela tlhotlhwa ya peo, togamaano ya tiragalo ya go jwala mme le palo e e rileng ya bokana ba peo, jalo, ke dintlha tse di botlhokwa fa go jwalwa mefutadinawa (Fa go jwala dinawa tsa go omisiwa tlhotlhwa ya peo ka boyona e setse e ka nna kgaolo ya 38% yas tlholthwa ya ditokelelo ka bogotlhe. Bona **Lenaneo la 5**).

Lenaneo la 2: Botlhokwa ba maemo a mmu, dikgaolo tse di tshwanetseng le nako e e rileng ya go jwalwa go disoya, matonkomane le dinawa tse di ka omiswang. (E tserwe mo: Trends in the Agricultural Sector 2016, DAFF).

Dijwalwa	Botlhokwa ba maemo a mmu	Bokana ba go uma ka dikgaolo ka 2016*	Nako e e rileng ya go jwala
Disoya	Serokwa se se motlhaba go Mmopa o o motlhaba (15% - 50% e le mmopa)	Mpumalanga – 47,7% Botlhaba ba Foreisetata – 34,6% KwaZulu-Natal – 5,8%	Dikgaologare (Bokonebophirima) Bogare-Ngwanatsele - Bogare-Sedimonthole Dikgaolotsididi (Botlhaba ba Foreisetata, Dikgaolo tsa botlhaba tsa Mpumalanga) Mafelelo-Diphalane - Mafelelo-Ngwanatsele
Matonkomane	Serokwa se se motlhaba/Motlhaba o o serokwa (10% - 20% e le mmopa)	Bokonebophirima – 42,0% Bokone ba Foreisetata – 28,8% Kapabokone – 22,1%	Bogare-Diphalane - Bogare-Ngwanatsele
Dinawa (Dinawa tsa sukiri: Nako ya go mela e le matsatsi a a leng 109 - 121)	Serokwa se se motlhaba/Motlhaba o o nang mmopa ka serokwa (15% - 35% e le mmopa)	Botlhaba ba Foreisetata – 48,0% Mpumalanga – 16,9% Limpopo – 10,6%	Bogare-Ngwanatsele - Mafelelo-Sedimonthole

*Kabelo ka kgaolo – kagelelo mo tlhopong ya molemirui mongwe le mongwe ka tikologo e e rileng e e tshwanetseng go gaisa

Lenaneo la 3: Ditlhokego ka heketara le tlhotlhwa ya peo ya disoya, matonkomane dinawa, le dierekisi mo maemong a masimo a a nosetswang.

Dijwalwa	Palo ya dimela (dimela/ha)	Katologanyo gare ga peo mo meleng e e katologileng dimilimitara tse 900	Palo ya peo ka metara	Bokana ba peo (kg/ha)	Tlhotlhwa ka bogare ya peo/25 kg (R)	Bogare ba tlhotlhwa ya peo/ha (R)
Disoya	300 000	35 mm	28	65	850	2 210
Matonkomane	80 000 - 100 000	90 mm	11	60	700	1 680
Dinawa (Dinawa tsa sukiri)	130 000 - 145 000	75 mm	12 - 13	60 - 65	1 225	3 307
Dierekisi ka go ema/ka menamo	122 000	90 mm	11	15	750	450
	88 000	125 mm	8	10	750	300

Tokafatsa go uma ga tlhaka ka go dirisa mefutadinawa

Lenaneo la 4: Dithabelo tse di tlhabolotsweng go tlhabela mefutadinawa.

Dinawa	Setlhabelo se se dirisiwang	Dibakteria tse di tswelelang
Disoya	Setlhabelo sa disoya (WB74)	<i>Bradyrhizobium japonicum</i>
Matonkomane	Setlhabelo sa setlhophpha sa matonkomane le dierekisi (XS21 setlhophpha sa A)	<i>Bradyrhizobium sp. (vigna)</i>
Dierekisi	Setlhabelo sa setlhophpha sa matonkomane le dierekisi (XS21 setlhophpha sa B)	<i>Bradyrhizobium sp. (vigna)</i>
Dinawa tse di ka omisiwang	Setlhabelo sa dinawa (UD5)	<i>Rhizobium leguminosarum biovar phaseoli</i>

Motswed: Stimuplant

Gape, kwa ntle ga katologanyo e e rileng gare ga peo, boteng bo peo e beiwang mo mmung (gare ga 20 mm le 50 mm go ya ka bokana ba metsi le mmopa mo mmung) go bothokwa go tlisetsa go simolola go tlhoga ka nako e le nngwe. Le gale ka maswabi, metshene e e dirisiwang mo mananeong a go jwala mo Afrikaborwa e a tlhaela mme e tlisetsa ditlhaselo fa go jwalwa dinawa.

Bothokwa ba didiriswa tsa go jwala tse di tshwanetseng, tse di ka setiwang ka go farologana go jwala peo ka palo le boteng jaaka go tlhokiwa, ke ntsha e e tshwenyang balemiru ba bangwe mme ga ba kgone go bona palo ya dimela jaaka go tlhokiwa.

Tiriso ya monontsha fa go jwalwa mefutadinawa

Dimela tsa mefutadinawa ke dijwalwa tse di gaisang fa di dirisiwa mo thofosanong ya dimela mo lenaneo la go jwala mo polaseng ya gago.

Jaaka re setse re supile, mefutadinawa e na le kgono ya go itshwarela naiterojene (N), mo go fokotsang bokana ba monontsha wa dikhemikale o o tlhokiwang. Dinawa di na le kgono e e makatsang go, mabapi le dibakteria tsa Rhizobium, tshwara naiterojene e e mo moweng gore e diriswe ke dimela tse di jwalwang morago ga tsona.

Dipharologantsho tse di dira gore mefutadinawa e nne dijwalwa tse di tshwanetseng go dirisiwa mo lenaneong la thefosano ya dijwala. Pele ga go jwala, peo ya mefutadinawa e tshwanetse go tlhabela ka go dirisa setlhabelo sa peo. Ela tlhoko: Dithabelo di bolokiwa mo dikgetsaneng tse di nnang ditshedinnye tse di pila tse di dirisiwang go tlhabela peo.

Tlholtlhwa ya go tlhabela ke gore setlhabelo se kgonisa dimela, ka tshwanno, go tshwara naiterojene ka tlholtlhwa e e kwa tlase. Jaaka go supilwe mo **Lenaneo la 4**, ditlhabelo di tshwanetse go tlhopelwa mofuta wa dimela tsa dijwalwa tse di dirisiwang fela. Fa go jwalwa disoya, go se tlhabele ka tshwanno go tlaa tlisetsa maemo a a kwa tlase a N e e ka dirisiwang ke semela, mme go tlaa supiwa ke phokotsa ya bokana ba kumo e e bonwang,

fela kwa ntle ga fa go lokelwa naiterojene ya dimela, ka tlholtlhwa e e kwa godimo thata.

Dithabelo di tshwanetse go tlhopiwa e bile di dirisiwe mo dijwalweng fela jaaka go supiwa mo lenaneoeng.

Fa re lebelela dierekisi, tshedinnye ya rhizobium e e dirisiwang go tshwara N e fitthelwa mo mebung ya Afrikaborwa. Mabapi le ntsha e, mosola wa boekonomi wa go tlhabela dierekisi o sa ntse o re botsisa dipotso.

Balemidinawa ba ba umang dinawa tsa mefutafuta go di rekisa ka tlwaelo ga ba tlhabele peo mme gantsi, ba dirisa lenaneo la tiriso ya monontsha (bona Lenaneo la 5). Ka thefosano, balemidinawa ba bangwe, le gale, ba dirisa *Rhizobium leguminosarum* (Lenaneo la 4) ka ditswamorago tse di pila. Tlholtlhwa ya boekonomi ya go tlhabela le go tshwara ga N fa go ungwa dinawa tse di ka omisiwang, le gale, e tshwanetse go lebelela ka go tswelela.

Mebu yotlhe ya Afrikaborwa ka popego e tlhoka fosoforo (P), mo go ka kgona go okeetswa fela ka go dirisa go jwala ga dijwalwa. Le fa mefutadinawa e supa kgono mo maemong a go tswelela a P, maemo a mebu mo e bopiwang, e tshwanetse go nna 25 mg/kg (Bray 1). Ka maemo a P a le 15 mg/kg kgotsa tlase, lenaneo la go rulaganya P go e oketsa le tshwanetse go

Mme Beauty Skhosana o bontsha thobo ya dinawa tsa gagwe mo polaseng ya gagwe Uthembekile gaufi le Balfour. O bone kumo e ka nnang ditono tse 1,55 ka heketara mme o umile ditono ka go kopantsha tse 35,6 ka 2014.

dirisiwa, go oketsa kgono ya mebu go tshegetsa dijwalwa tsa dinawa.

Disoya di kgona go dirisa potasiamo (K) e e bolokilweng mo mmung sentle. Ka bophara, le gale, mefuta e mengwe ya mefutadinawa e supa go tlhoka ga K mo mebung e e supang maemo a a leng ka fa tlase ga 60 mg/kg ya K. Jalo, mefutadinawa e e jwalwang mo mebung ka maemo a K a a tlase di tlaa supa tswelelo e e pila fa go dirisiwa monontsha o o oketsang maemo a K.

Ka bophara, le gale, mefutadinawa e supa go tlhoka K mo mebung e nang K tlase ga 60 mg/kg. Menawa e e jwalwang mo mebung ka maemo a K a a tlase e tlaa supa tswelelo e e pila fa go dirisiwa monontsha o o oketsang maemo a K.

Fa go jwala matonkomane e le sekao, kalsiamo (Ca) ke kotlokgo e e bothokwa go tlhabolola moko le bokana ba kumo. Go kgona go naya Ca ka go lekana, semela se tsaya Ca ka go dirisa makape.

Lenaneo la 5: Tlholtlhapharologanyo e e tlhamaletseng ya dinawa tse di ka omisiwang (dinawa tsa sukri).

Selo sa go lokelwa	Totobetso	Bokana/ha	Tlholtlhwa ka kgaolo (R)	Tlholtlhwa (R/ha)
Peo	RS6	65 kg	1 225/25 kg	3 185
Metshenefatso	Diesel and repairs	-	-	1 045
Monontsha	3:2:1' (32)	200 kg	313/50 kg bag	1 252
Sebolayamefero	Bateleur Gold	1,5 litara	2 038/5 litara	611
Bolaodi ba malwetsé (Khuphetso ya peo)	Celest XL & Apron XL	81 ml 7 ml	625/1 litara 1 398/250 ml	51 39
Tsholo – Rusu ya dinawa	Sparta plus	500 ml	1 298/5 litara	130
Tsholo – Anthracnose	Amistar Top	500 ml	4 576/5 litara	457
Tiro	Badiredi ba tlhatlhariepetso	-	-	1 560
Bogothe				8 330

Lenaneo la 6: Bogare ba bokana ba thobo le tlhotlhwa e molemirui a e amogetseng fa a neng a rekisa mmidi, disoya, matonkomane le dinawa tse di ka omisiwang ka nako ya 2013/2014 go 2015/2016 (E tserwe mo: Trends in the Agricultural Sector 2016, DAFF).

Kumo	Bogare ba bokana ba thobo mo gae ka 2011/2012 go 2015/2016 (tono/ha)	Tlhotlhwa e molemirui a e boning ka Rand/tono*/setlha sa go uma		
		2013/2014	2014/2015	2015/2016
Mmidi	4,33	2 626	2 379	3 529
Disoya	1,55	5 549	4 732	6 217
Matonkomane	1,10	8 756	8 234	7 582
Dinawa tsa go omisiwa	1,03	12 277	10 957	12 965

*Lotseno le tlhomilwe mo maemong a kumo le dikgato tsa maemo a kumo. Tlhotlhwa ya matonkomane, e le sekao, e tlaa fetoga gare ga ya tlhopho, ya boemo le ya dikgato tsa go sila

Balemiru kwa Puleng mo Limpopo ba supa mefuta e e farologaneng ya matonkomane mo tekong ya go tlhabololwa ya mefutafuta.

Fa teko ya mmu e supa gore maemo a CA a tlase, mo go lokela kalaka go lekalekantsha maemo a botsharara go sa tlhokiwa, jalo, kalsiamo ya mofuta wa gypsum e ka dirisiwa (200 kg/ha - 300 kg/ha) mme go ka oketsa kongo ya matonkomane go oketsa bokana ba kumo e e ka bonwang kwa mafelelong.

Tlhotlhwa ya go uma dinawa tse di ka omisiwang

Lenaneo la 5 le supa sekao sa pharologanyo ya tlhotlhwa e e bonwang ke balemi ba dinawa. Tlhotlhapharologanyo ka bogothe ya R8 330/ha e supa bothokwa ba bolaodi bo bo siameng go laola go ungwa ga dinawa, mo go tswelelang go go

ungwa ga mefuta e mengwe ya mefutadinawa jaaka disoya le matonkomane.

Kongo ya bokana ba kumo le tlhotlhwa ya boekonomi ba mefutadinawa

Lenaneo la 6 le supa bogare ba mo gae ba bokana ba kumo le bokana ba tlhotlhwa e e tlisetwang ke mmidi, disoya, matonkomane le dinawa tse di ka omisiwang ka nako ya 2013/2014 go 2015/2016.

Bokana ba thobo ya mefutadinawa papiso le bokana ba thobo ya mmidi bo kwa tlase (Lenaneo la 6). Le gale, tlhotlhwa e e bonweng ka mefuta ya kumo e papiso le ya mmidi e busetsa bokana ba thobo bo bo kwa tlase.

Phokotso ya tlhotlhwa ya mmidi gape ka Diphalane 2017 (R1 871/tono – Safex), e tshegetsa go uma ga mefutadinawa go nna tiragalo e e ka lekwang. Go tlisetla go jwalwa ga mefutadinawa mo lenaneong la go jwala gape go naya tshono go farologantsha mananeo a go uma mme le go fokotsa maemo a diphatsa tse di ka nnang teng mabapi le bokana ba kumo le bokana ba letseno. E le sekao, fa go dirisiwa bolaodi bo bo pila ka dinawa tse di ka omisiwang (tsa sukiri), thobo ya tono le kgaologare (1,5) ka heketara e ka bonwa.

A re tseye gore go ka bonwa letseno le le ka nnang R12 000 ka tono. Ka gore tshenyego e e tlhamaletseng ke R8 330 (Lenaneo la 5), maemo a poelo ya kumo e e ka nna 1,5 tono/ha x R12 000 = R18 000 - R8 330 = R9 670/ha. Ka go bona poelo e e pila e, go leka go dirisa dinawa tse di ka omisiwang go supa letseno le le pila ka nako ya tlhotlhwa e e kwa tlase ya mmidi.

Go simolola go jwala mefutadinawa ka go di dirisa mo lenaneong la go jwala gape go tlisa tshono ya go farologantsha lenaneo la go uma mme ka go dira jalo, go tlisa phokotso ya maemo a diphatsa mabapi le ditokelelo, kumo e e bonwang le letseno.

Athikele e kwadiilwe ke APN du Toit, Dijwalwa tsatlhaka-ARC, Tlokwe. Fa o batla kitso gape, o ka romela emeile go dutoitp@arc.agric.za.

Pula Imvula's Quote of the Month

*There is always space for improvement,
no matter how long you've been in the business.*

~ Oscar De La Hoya

Kopana le bantlhopeneng ba rona ba 2018 BA **MOLEMIRUI WA NGWAGA** (Kgaolo ya 1)

Go setse go le nako ya tlhagafatso ya ngwaga gape fa bantlhopheng ba kgaisano ya Molemirui wa Ngwaga wa 2018 ba supilwe.

Re tshwanetse go tlhola re gopola gore mogopolo wa kgaisano e ga se go feny, ke go galaletsa go ithuta, tswelelopele, tlhabololo le tiro ya balemirui ba bantsints mo Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Grain SA.

Go tlhomilwe go nna sesupetso go nna tlhotlhetso le tiisomooko go rona botthe gore re nne re tswelele go itokofatsa go kgona go bona maikaelelo a rona, kwa ntle ga gore a kana kang.

Maikaelelo a gago ga a a tshwanelo go nna go tlhopiwa kgotsa ga gaisa, mme e nne go gola ka letsatsi le letsatsi, ke kgwedi le kgwedi le ka ngwaga e nngwe le e nngwe go kgona go bona kumo ka bokana bo bo kgotsofatsang, go bona poelo ka tshwanno, le kgono go bona

maikaelelo a wena o a supileng go bowena le ba lelapa la gago. Kwa mafelelong, ke go feny!

Fa o tlhophilwe go nna mongwe wa batlhophiwa ba kgaisano e, o sala o dira sengwe ka tshwanno mme o nna sekao go ba bangwe ka se se ka kgonwang.

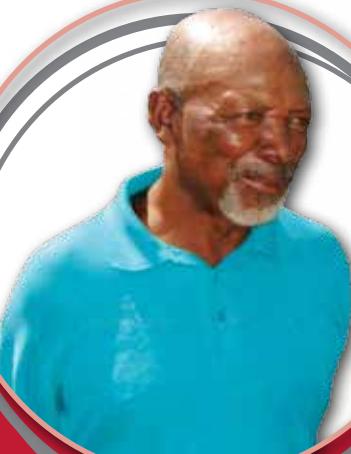
Ka go re jalo, re tlala rata go le kopanthsa le bantlhopeneng ba Molemirui wa Ngwaga wa 2018!

Batlhophiwa ba rona ke...

Bantlhopeng ba Molemirui wa Boiphediso

Ndlalankulu Jona Zungu

Ndalankulu o tshotswe ka 1948 mo kgao-long ya kwa Matshana gaufi le Wakkerstroom. O godile mo polaseng ya Ogiesfontein gaufi le Wakkerstroom. Phisego ya Ndlalankulu go dirisa bolemirui e simolotse fa a sa le lekawana fa a ntse a thusa rraagwe mo polaseng go jwala le go roba mmidi wa bona.

Le fa a neng a tlhola a dira kwa Gauteng le mafelo a mangwe, o boetse gae ka 2007 mme a swetsa go leka go dirisa bolemirui go jwala mmidi a ntse a soloefela gore o tlaa bona kumo e e lekaneng go naya ba lelapa la gagwe dijo. Morago ga go ikopantscha le Grain SA o kgonne go kgona go fepa ba lelapa la gagwe mme e bile a fitlhela a na le kumo e e setseng e a ka e rekisang go bona lotseno.

Ncamisile Liphine Mdluli

Ncamisile o tshotswe kwa Swaziland go Agnes le Alfred Hlophe ka 29 Ferikgong 1958. O nyetswe ke Norman Mdluli mme ba na le bana ba le thataro ba ba leng basetsana ba le nne le basimane ba le babedi.

Lorato la gagwe go bolemirui le simolotse fa a sa le ngwanyana fa a neng a ntse a thusa batsadi ba gagwe fa ba neng ba jwala mme a ntse a dira ditiro tse di farologaneng mo motseeng o ba neng ba ntse teng. Ncamisile o ikopantshitse le Grain SA ka Phukwi 2016, mme pele ga moo o ne a setse a tsena dikopano tsa dithutiso tsa setlhophha sa dithutiso ka a ne a batla go amogela kitso ya gore go diragala eng mo tiragalong ya bolemirui. Mosadi yo a kgongang go dira thata yo, o tlhola a tsena dikopano e bile o di tshegetsa ka go botsa dipotsa le go naya dikarabo mme mosupetsatsela wa gagwe o kgatliwa ke kgono ya gagwe go dirisa se se buiwang le se a se ithutang.

Anderson Cetywayo Magidela

Anderson ke moagi wa lekeisene la Kha-nyayo mme o tshotswe teng ka 28 Seete-bosigo 1934. Ke kgale a simolotseng go dirisa bolemirui, mme ka dinako tseo o ne a se na mongwe yo a ka mo supetsang tsela ya go dirisa mekgwa e e tshwanetseng ya bolemirui. O nnile tokololo ya Grain SA mme a simolola ka go ithutha dilo tse dintsit ka bolemirui.

Kwa ntle ga go nna molemirui gape o ithutile go tlhokomela mebu gore kgono ya yona e se fokotsege. Go maswabi gore, batho ba bantsi, tota bao ba ba se nang basupetsatsela ga ba tlhokomele mmu wa bona o ba o dirisang ka tshwanno. Anderson o itumela go nna mongwe wa Grain SA mme o soloefela gore dilo di tlaa tsamaya sentle ka bokamoso.

Kopana le bantlhopeng ba rona ba 2018 ba Molemirui wa Ngwaga (Kgaolo ya 1)

Thembie Linah Shongwe

Thembie o tshotswe ka 20 Seetebosigo 1966 mo Swaziland mme a golela mo Swaziland mo kgaolong ya Manzini. O simolotse go kgathwa ke ditiragalo tsa bolemirui a sa le ngwanyana a ntse a bona batsadi ba gagwe ba dira mo masimong ba jwala dijwalwa tsa mefuta e e farologaneng go kgonne go naya dijo go ba lelapa la bona.

Kgatlhego ya gagwe ka bolemirui e ne e ntse e oketsega morago ga go ikopantsa le Grain SA. Thembie o simolotse go jwala mmidi ka 2009, mme o ne a uma kumo e e seng ntsi. Ka 2014 o ikopantshitse le setlhophsa sa dithutiso sa Breyten. Go ene go ne go le sefatlolamathlo tota ka gore o kgonne go bona kitso e e bothokwa ya bolemirui.

Ngogola o kgonne go roba ditono tse 5,3 mme o solofera go nna a oketsa gape le gape. O lora go nna le kgaolo ya naga e e leng ya gagwe mo a ka kgonang go jwala dijwalwa go iphredisa le go rekisa kumo mme kwa pele a nne molemirui wa boiphediso tota.

Jeneth Thembi Shoba

Jeneth o tshotswe ka 5 Moranang 1959 kwa Zandspruit gare ga Ermelo le Piet Retief. Mosadi yo o simolotse go ela tlhoko ditiragalo tsa bolemirui fa a sa le ngwanyana ka batsadi ba gagwe ba ne ba dira mo polaseng. O lemogile gore ga go na bophelo fa go se na bolemirui.

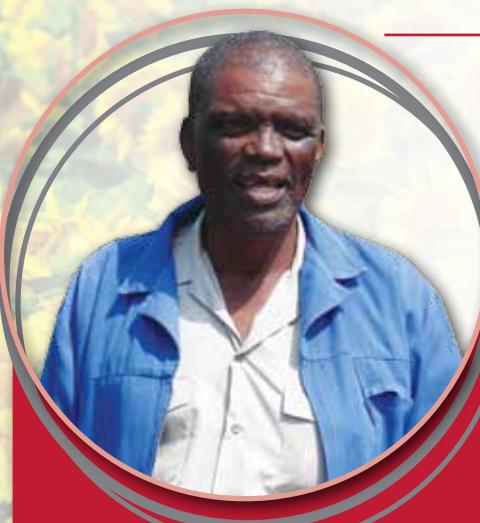
Ka 1994 o simolotse go dirisa bolemirui ka go jwala mmidi le go rua dikgomo mabapi le mogatse Simon yo a tlhokafetseng. Jenet o ikopantsa le Grain SA ka 2014 mme a simolola go itumela fa a nna tokololo ya setlhophsa sa dithutiso sa Grain SA. Ka go dirisa Grain SA o ne a ntse a oketsa kitso le kgono ya gagwe go dirisa bolemirui ka mokgwa o o rileng go kgonne go uma ka tshwanno. Ka setha se se fetileng, Jeneth o kgonne go uma ditono tse di ka nnang 7,5 tsa mmidi mo kgaolong e e ka nnang heketara e le 1 la ntlha.

Victor Bumisani Nelson Dube

Victor o tshotswe ka 19 Lwetsi 1960 mme a gola mo motseng wa Dukuza mo Bergville, KwaZulu-Natal. O simolotse go dirisa bolemirui ka ngwaga wa 200 mme a ikopantsa le Grain SA ka ngwaga wa 2009, a tsena thutiso, dikopano tsa setlhophsa sa dithutiso mme ka 2014/2015 o ne a le mongwe wa tiragalo ya tekotshimologo ya Monsanto/ARC. O nnile tokololo ya Tiro ya Letlole la Ditiro go tloga gona.

Kgatlhego ya Victor e nnile go nna molemirui yo a rekisang. O lekile dintlha tse di farologaneng go leka go oketsa bokana ba poelo ka go dirisa mmidi wa dithuthunthswane le go dirisa koketsothothwa ka go fetola mmidi go nna setampa. Go jwala merogo le maungo le gona go nnile kgaolo ya ditiragalo tsa gagwe tsa bolemirui.

Alfred Magongo

Alfred o tshotswe ka 1958 kwa Mooiplaas gaufi le motse wa Elukwatinne e bile o go letse teng. Rraagwe o ne a le molemirui yo a neng a jwala mmidi, matonkomane le dipotata. Tshelete e e neng e bonwa ka go lema e thusitse go godisa bana ba lelapa la gagwe. Ka 1983 o simolotse go dirisa bolemirui ka boene ka go jwala mmidi le dijwalwa tse dingwe jaaka merogo le dipotata mme a dirisa dikgomo go goga megoma go lema naga e e ka lengwang.

Jaaka go ntse Alfred o lema diheketa tse di ka nnang 7 go jwala mmidi ngwaga e. Ke molemirui yo a tswelelang yo a duelang kgaolo e e ntseng e oketsega go tswa mo patleng ya gagwe ka ngwaga le ngwaga mabapi le Lenaneo la Letlole la Ditiro. Ngogola o bone bogare ba ditono tse 6 ka heketara mo kgaolong ya naga ya diheketa tse 7 e a e diarisang go lema.

MOLEMIRUI WA NGWAGA

Thenjiwe Mirriam Ngudle

Thenjiwe o tshotswe mo lekešeneng la Qolombana mo kgaolong ya Tsolo ka 1 Moranang 1961. O godile a ntse a dira mo masimong a mmidi, a lema ka dikgommo pele a ya sekolong le bokgaitsadie mme ke mo a simolotseng go rata bolemirui.

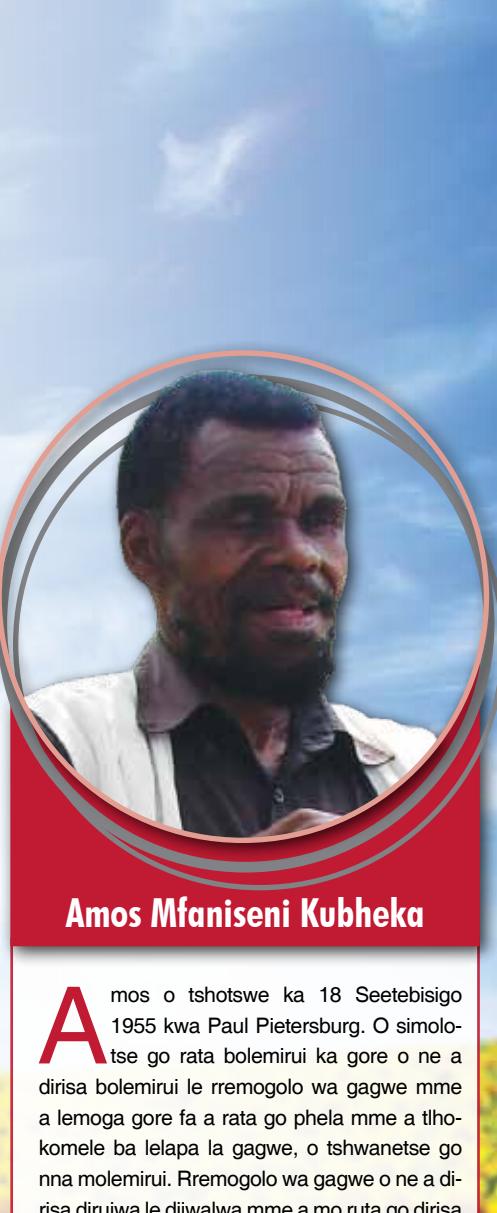
Go tloga 1982, Thenjiwe o ne a le moratabana mo sekolong sa Ngubesizwe Primary School mo kgaolong ya Qumbu mme ka 2012 o nnile tlhogo ya sekolo. Molemirui yo a kgonang go dira thata yo, o kgonne go uma kumo ya maemo a a kwa godimo e ntsi. O ikopantsha le Grain SA a le tokololo ya Setlhophpha sa Dithutiso sa Sityala Sitye Kambi.

Amos Mfaniseni Kubheka

Siavuya o tshotswe kwa lekešeneng la Ntlozelo mo motseng wa Mbizana mo kgaolong ya bolaodi ya Nikhwe. Ke mo a goletseng teng le ba lelapa la gagwe e bile ke mo a ntseng a dula teng. Siyavuya o tswa mo losikeng la balemirui mme o godile a disa diruiwa tsa rraagwe le bankane ba gagwe go fitla a tloga kwa gae go ya go batla tiro kwa Welkom mo kgaolong ya Foreisetata.

O na le thato ya diruiwa le go uma ga tlhaka mme ka thuso ya Grain SA o supa kgono ya go kgona go uma mmidi ka bontsi, mo go leng gare ga ditono tse 5 le 7 ka heketara. Jaaka go ntse Siyavuya o jwetswe dihekетара tse 2 tsa mmidi.

Siyavuya Njeya

Amos o tshotswe ka 18 Seetebisigo 1955 kwa Paul Pietersburg. O simolotseng go rata bolemirui ka gore o ne a dirisa bolemirui le rremogolo wa gagwe mme a lemoga gore fa a rata go phela mme a tlhokomele ba lelapa la gagwe, o tshwanetse go nna molemirui. Rremogolo wa gagwe o ne a dirisa diruiwa le dijwalwa mme a mo ruta go dirisa bolemirui go kgona go uma kumo ka tshwanno.

Ka 2004 go fitla 2008 o ikopantshitse le setlhophpha sa dithutiso sa Grain SA kwa Oshoek. O ikopantshitse gape le setlhophpha sa dithutiso sa Grain ka 2014 ka a ne a lemoga gore a ka se kgone go tokafatsa ditiragalo tsa gagwe tsa bolemirui kwa ntle ga thuso ya Grain SA le kitso e a amogetseng mo dithutisong tse a di tseneng.

Mgezeni Richard Hlatswayo

Mgezeni o tshotswe gaufi le Dirksdorp mo polaseng ya Twyfelhoek ka 1961. Ke ngwana wa boraro mo baneng ba le lesomopedi. Lorato la gagwe go bolemirui le simolotseng fa a sa le Ngwana mme a ntse a thusa rraagwe go lema tsimo ka dipholo. Gape ke mo lorato la gagwe go mmu le simolotseng teng. Mgezeni gape o rata diruiwa le go lema tlhaka.

Ka thuso ya Grain SA, o na le kgono ya go oketsa bokana ba mmidi o a o umang fa go bonwa gore o okeditse bokana bo a bo dirisang go tloga heketara e le 1 go fitla mo go tse 3 tse a di dirisang jaanong. Mgezeni o tlaa rata go tswelela go oketsa bokana ba mmidi o a o jwalandang.

PULA IMVULA

Barulaganyi

GRAIN SA: BLOEMFONTEIN

46 Louw Wepener Street
1st Floor
Dan Pienaar
Bloemfontein
9301
► 08600 47246 ◀
► Fax: 051 430 7574 ◀ www.grainsa.co.za

MOETELEDIPELE WA BARULAGANYI

Jane McPherson
► 082 854 7171 ◀ jane@grainsa.co.za

**MORULAGANYI WA
PHATLALATSO**

Liana Stroebel
► 084 264 1422 ◀ liana@grainsa.co.za

KAKANYETSO, THULAGANYO LE KGATISO

Infoworks
► 018 468 2716 ◀ www.infoworks.biz

**PULA/IMVULA E TENG KA
DIPUO TSE DI LATELANG:**

Setswana,
Seaforekanse, Seësemane, Sesotho,
Sesotho sa Leboa, Sezulu le Sethosa.

**Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui
ya Batlhaka ya Afrikaborwa**

MOKOPANYI WA TLHABOLOLO

Johan Kriel
Foreisetata (Ladybrand)
► 079 497 4294 ◀ johank@grainsa.co.za
► Kantoro: 051 924 1099 ◀ Dimakatso Nyambose

Jerry Mthombothi

Mpumalanga (Mbombela)
► 084 604 0549 ◀ jerry@grainsa.co.za
► Kantoro: 013 755 4575 ◀ Emelda Mogane

Jurie Mientz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
► 082 354 5749 ◀ jurie@grainsa.co.za
► Kantoro: 034 907 5040 ◀ Sydwell Nkosi

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)
► 082 650 9315 ◀ dundee@grainsa.co.za
► Kantoro: 012 816 8069 ◀ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier

Kapabolhaba (Kokstad)
► 083 730 9408 ◀ goshenfarming@gmail.com
► Kantoro: 039 727 5749 ◀ Luthando Diko

Liana Stroebel

Kapabophirima (Paarl)
► 084 264 1422 ◀ liana@grainsa.co.za
► Kantoro: 012 816 8057 ◀ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)
► 082 877 6749 ◀ dutoit@grainsa.co.za
► Kantoro: 012 816 8038 ◀ Lebo Mogatlanyane

Sinelizwi Fakade

Mihatha
► 071 519 4192 ◀ sinelizwifakade@grainsa.co.za
► Kantoro: 012 816 8077 ◀ Cwayita Mpotyi

Articles written by independent writers
are the views of the writer and not of Grain SA.

MOLEMIRUI WA NGWAGA

Kopana le bantlhopeneng ba rona ba 2018 ba Molemirui wa Ngwaga (Kgaolo ya 1)

Bantlhopeneng ba Molemirui wa Dikgaolonnye

Nhlanhla Sicelo Mgadi

Nhlanhla o tshotswe go Muriel le Aron Mgadi ka 3 Moranang 1970 mo motseng wa Ntabamhlophe gaufi le Estcourt. O ikopantshitse le Grain SA ka 2015 morago ga go bona mmidi o pila tota wa Rre Mbatha, moagaisani wa gagwe yo a neng a setse a le tokololo ya Grain SA. O ne a sa tlhoke tlhotlheletso gape go ikopantsha le Grain SA mme ga a ise a lebelele morago go tloga foo.

Go nna molemirui yo a rekisang ke toro e kgolo ya Nhlanhla mme mmogo le morwarre wa gagwe, ba ntse ba dira go oketsa kgono ya bona ya go dirisa bolemirui le go reka didiriswa. Ba dirile thata ba ntse ba dirisa tse ba di ithutileng. Tsweleopele ya bona ga e a nna koketso ya dihekетara le bokana ba kumo fela, mme gape le ka mokgwa le kgono ya go dirisa bolemirui.

Maina a batlhophi ba ga a latelane
ka tatelano e e rileng.

Mduduzi David Mnisi

Mduduzi o tshotswe ka 1986 mo Breyten mo polaseng ya Bankfontein. O godile teng mme ka 2010 o simolotse go dira le mmaagwe mo polaseng e. O bona bolemirui e le mokgwa wa go inaya tiro mme gape le mokgwa wa go itlosa mo khumanegong.

Mduduzi o dirisa bolemirui ka thuso le tshupetsotsela ya moagisani wa gagwe, Corne Butter, mme bobedi ba bona ba loga maano otthe mmogo. Ka dingwaga tse di ka nnang tse tharo o simolotse go dira mo lenaneong la DRDLR REID – pele ka go jwala dihekетara tse 25 ka ngwaga wa ntlha, tse 60 ka ngwaga wa bobedi mme jaanong o setse a lema dihekетara tse 66. Ngwaga o mongwe le o mongwe o kgonne. Ka go dirisa phaphalalo le ka go dira thata molemirui yo o supile balemirui ba baswa tse di ka kgonwang fa o fiwa phatlha.

**Athikele e kwadiwe ke Liana Stroebel,
Morulaganyi wa Kgaolo wa Grain SA,
Kapabophirima. Fa o batla kitso gape,
o ka romela emeile go liana@grainsa.co.za.**

THIS PUBLICATION IS
MADE POSSIBLE BY THE
CONTRIBUTION OF
THE MAIZE TRUST